

NA 3. SLOVENSKEM KONGRESU O VODAH O NUJNOSTI INTERDISCIPLINARNEGA UPRAVLJANJA VODA

Na Ptujju je 19. in 20. oktobra potekal 3. slovenski kongres o vodah, na katerem je več kot 200 strokovnjakov spremljalo poglobljene razprave o poplavah, sušah, rabi vode ter prostorskem načrtovanju, stanju, varstvu in biodiverziteti voda ter o celovitih rešitvah, interdisciplinarnosti in sodelovanju v mednarodnem prostoru. Na odprtju je prisotne v imenu organizatorjev, 23 nevladnih strokovnih društev in združenj, ki se ukvarjajo z različnimi aspekti varstva, urejanja in rabe voda, najprej pozdravila dr. Lidija Globevnik, predsednica Društva vodarjev Slovenije, uvodne nagovore pa sta v imenu ministrstva za naravne vire in prostor prispevali državna sekretarka Vlade RS za stike s parlamentom Maša Kociper in direktorica Direkcije RS za vode mag. Neža Kodre. V nadaljevanju sta prisotne nagovorila še mag. Črtomir Remec, predsednik Inženirske zbornice Slovenije, in mag. Teo Hrvoje Oršanič, direktor Zavoda RS

za varstvo narave. Ker so Slovenijo v zadnjih letih pretresli izredni dogodki, ki kažejo na pomemben vpliv podnebnih sprememb, je nujna interdisciplinarnost upravljanja voda, ki vključuje povezovanje predstavnikov različnih strok, organizacij in interesnih skupin, da bi ob tesnem sodelovanju z odločevalci na tem področju uspešno kreirali celostne in dolgoročne rešitve.

Osrednje teme dvodnevne kongresa, ki se osredotočajo na rabo vode, poseganje v vodni in obvodni prostor, stanje vodnih in morskih ekosistemov ter biotsko raznovrstnost, tako že na široko odpirajo strokovno razpravo o ključnih vprašanjih upravljanja voda. Glavni poudarek kongresa se odraža v povezovanju različnih strokovnih znanj, v medresorskem sodelovanju, vključevanju deležnikov in vpetosti upravljanja slovenskih voda v mednarodni strokovni in politični prostor.

Slika 1. Udeležence je uvodoma nagovorila dr. Lidija Globevnik, predsednica organizacijskega odbora 3. slovenskega kongresa o vodah in predsednica Društva vodarjev Slovenije.

Slika 2. Dvodnevni kongres o vodah je spremljalo več kot 200 udeležencev.

Maša Kociper, ki je udeležence pozdravila v imenu ministrice mag. Alenke Bratušek, je organizacijo tovrstnih srečanj toplo pozdravila, saj v času izvajanja zahtevne sanacije po poplavih ponujajo odprto izmenjavo mnenj predstavnikov različnih strok. Pojasnila je, da vlada poleg številnih drugih ukrepov pripravlja tudi spremembe poplavne uredbe, s katero namerava zaostri pogoje umeščanja nekaterih objektov v prostor, ter izpostavila, da bo obnova ob prizadevanjih za zmanjševanje poplavne ogroženosti v prihodnje temeljila na vključevanju vseh akterjev, torej na sodelovanju z občinami, regijami, prebivalci, strokovnjaki in nevladniki, saj brez tega ni mogoče zagotoviti učinkovitega in uspešnega upravljanja voda.

dovoljevanja gradenj na poplavnih območjih. Kot direktor Stanovanjskega sklada je še navedel, da je bilo ob avgustovski ujmi hudo poplavljenih 8000 stanovanjskih stavb in od plazov ogroženih od 700 do 800 objektov, ter pojasnil, da se trudi, da na poplavnih območjih prebivalcem čim hitreje zagotovijo bivanjske kapacitete.

Da pri urejanju in upravljanju voda ni pomemben le inženirski vidik, temveč tudi varstvo narave ter iskanje harmonije med njima, je v svojem nagovoru opozoril direktor ZRSVN **mag. Teo Hrvoje Oršanič**. Kot samostojna ter neodvisna institucija si v tem javnem zavodu prizadevajo za naravne vrednote in biotsko raznolikost, pri tem pa se zavedajo, da nas čaka nepredvid-

Da kongres naslavlja zelo aktualne in relevantne teme, s katerimi se trenutno soočamo in ki bodo pomembne tudi pri oblikovanju prihodnjih pristopov k upravljanju voda, je v nadaljevanju navedla **mag. Neža Kodre**, direktorica Direkcije RS za vode, in opozorila, da bodo v luči podnebnih sprememb izredni dogodki, kot so poplave in suše, vedno pogostejši in tudi bolj intenzivni. Poudarila je, da si na DRSV že zdaj ob aktivnem sodelovanju z različnimi sektorji pri obnovi prizadevajo najti kompromise ter skupne rešitve, ter izpostavila, da jih čakajo pomembne odločitve o upravljanju voda na področju načrtovanja nadaljnjih investicij, urejanja vodotokov in upravljanja prostora.

Mag. Črtomir Remec je kot predsednik IZS izpostavil poslanstvo zbornice, strateško usmerjeno v varno, zeleno in digitalno gradnjo, ter opozoril na nujno spremembo pristopa do

ljivo obdobje, na katero se moramo pripraviti. Izpostavil je problematiko preteklega neustreznega prostorskega načrtovanja in opozoril na napake, ki jih v bodoče ne smemo ponoviti. Opozoril je na nujnost celovitosti in ne parcialnosti pri upravljanju vodotokov, na dilemo »sonaravne rešitve ali beton«, na pretirano interventno poseganje v prostor in na nujnost boljšega medsektorskega sodelovanja, zlasti na področju prostorskega razvoja.

Z vodami se ukvarja veliko strokovnjakov različnih profilov, od inženirske in naravoslovno tehnične do družboslovne, politološke in sociološke sfere, vsi pa stremijo k temu, da bi bila sanacija po poplavih čim bolj uspešna in dolgoročna. Prvi dan kongresa so udeleženci spremljali razmišljanja 7 vabljenih predavateljev na temo **poplav, suš, rabe vode ter prostorskega načrtovanja** ter prisluhnili kratkim prispevkom 24 avtorjev, ki

Sliki 7 in 8. Okrogli mizi z zanimivimi sogovorniki je večje povezoval Igor E. Bergant.

so se osredotočili na različne aspekte kompleksne problematike upravljanja voda. Predavanja so zatem dopolnili še z dvema zanimivima okroglima mizama na temi **Vodna in okoljska infrastruktura - ko rešitev postane problem** in **Vloga zadrževalnikov in zadrževanja vode za trajnostni razvoj in krepitev družbene odpornosti**, na katerih so sodelovali vidni slovenski strokovnjaki, gospodarstveniki ter predstavniki znanstvene in akademske sfere.

Drugi dan so na kongresu obravnavali tematiko **o stanju in varstvu voda ter biodiverziteti**, o kateri so svoja spoznanja z udeleženci delili 3 vabljeni predavatelji in 26 avtorjev kratkih prispevkov. Govor je bil o ekološkem stanju voda, izzivih in perspektivah upravljanja in vladovanja podzemnih voda v Sloveniji ter sonaravnega urejanja voda. V kratkih prispevkih so bile glede na nedavno objavo novih načrtov upravljanja voda v ospredju teme, kot so pitna voda, v kateri zaznavajo vsebnost mikroplastike in gliv, obravnava kopalnih voda, izvajanje meritev na celinskih in morskih vodah, pa tudi prispevki o inovativnih in praktičnih rešitvah, kot so uporaba odvečnih rečnih sedimentov v gradbeništvu, o sonaravnih načinih zaščite voda (grajenih ekosistemih) in preprečevanju degradacije vodotokov (odstranjevanje invazivnih tujerodnih vrst). O tem

so poglobljeno spregovorili tudi na okrogli mizi z naslovom **Vodonosniki – vodni viri in ekosistemi**.

V zadnjem sklopu **Celovite rešitve, interdisciplinarnost in sodelovanje v mednarodnem prostoru** sta bili na vrsti dve predavanji, ki sta poudarili potrebo po spremembi načina upravljanja voda – prvo na temo o širših družbenih vidikih upravljanja voda, drugo pa o vlogi civilne družbe v postopkih upravljanja in poseganja v vode, ki vsled veljavnih zakonskih rešitev vodijo v konflikte, saj je civilna družba k sodelovanju povabljenata še v zaključnih fazah projektov ali oblikovanja strateških pristopov. S kratkimi prispevki je na kongresu sodelovalo še 22 avtorjev.

Organizatorji so pozno popoldne v sklepnem delu predstavili še zaključke kongresa. Udeleženci so bili soglasni, da poplavlne moremo preprečevati, lahko pa preprečimo ali vsaj zmanjšamo prihodnje poplavalne škode. Obnova po poplavih in naše prihodnje upravljanje voda naj bo čim bolj prilagojeno naravnim razmeram, ko bi se hkrati zadovoljevale tudi potrebe po vodi in podpirale pomembne ekološke ter naravovarstvene vrednosti vodnega in obvodnega prostora, ki bi omogočale nadaljnji družbeni razvoj.

Slika 9. Tretja okrogla miza je drugi dan kongresa potekala na temo stanja in varstva voda ter biodiverzitet.

Slika 10. 3. slovenskega kongresa o vodah sta se udeležila tudi poveljnik Civilne zaščite RS Srečko Šestan in predsednik Sveta za vode, hidrolog mag. Rok Fazarinc.

Glavne ugotovitve in poudarki kongresa:

Poplave, suše in prostorsko načrtovanje

1. Pri intervencijskih delih in pripravi programov obnove po poplavah **ni zaznati celovitega pristopa in dolgoročnosti**. Ta bi morala biti usmerjena vsaj do leta 2050, če ne celo do leta 2100. Sedanje rešitve lahko tako kot »prejšnje«, ki so postale vzrok velikim poplavnim škodam, hitro spet postanejo problem.
2. **Manjka dobra analiza vzroka nastanka poplavnih škod, ki so posledica dogodka na dan 4. 8. 2023:** veliko poplavnih škod je nastalo tudi zaradi neustrezno ali nelegalno pozicioniranih in/ali zgrajenih objektov in ureditev ter neodgovornega in neustreznega obnašanja v rečnih koridorjih in na poplavnih površinah. Vzroki za škodo: a) na hudourniških, vodnih in priobalnih zemljiščih se ne izvaja popolni »gozdni red« (odstranjevanje padle drevnine); b) nedovoljene gradnje na priobalnem pasu in vodnem zemljišču, ki so omejele pretočnost, preusmerjale tokove; c) neustrezno izvedene dovoljene gradnje na poplavnih površinah; d) nepripravljenost na grožnje poplav (objekti v območju preostale poplavne nevarnosti), zavest o visoki varnosti in velika ranljivost (industrijski objekti na nekdanjih poplavnih površinah ali starih strugah, ki so vedno v nekem tveganju nastanka poplav).
3. **Potreben je temeljit premislek o drugačnih načinih zagotavljanja poplavne varnosti v prihodnje ter načinih dolgoročnega zmanjševanja ranljivosti objektov in ljudi na poplave.** Skrbi nas, da o tem usmerjene politične razprave, kaj šele širše družbene in interdisciplinarne razprave, ni. Obdobje intervencij, ko se izvajajo izredni ukrepi za odvrčanje neposredne nevarnosti za življenje ali zdravje ljudi ter premoženja, je predolgo in ne služi samemu namenu instituta intervencij. Na terenu se izvajajo mnoge dolgoročno naravnane rešitve, ki so lahko zelo nepremišljene in nestrokovne. Struge rek so glede na stanje pred poplavami marsikje zožene in čezmerno utrjene. Dno rek je lahko tudi preveč poglobljeno, saj se je iz rečnega dna odvezal material za gradnje. Obstajajo tveganja, da take rešitve povečujejo poplavno nevarnost dolvodno ter niso primerne za zagotavljanje hidrodinamičnega ravnovesja daljših odsekov strug. Ugotavljamo, da se doktrina »dati rekam več prostora« nikakor ne zrcali v obstoječih intervencijskih rešitvah, kaj šele v političnih razpravah. Pričakujemo, da se ne bo odražala niti v prihodnjih programih obnove in razvoja. Za to so potrebni

interdisciplinarni pristop in kolektivno razmišljanje ter odločanje.

4. **Prihodnje obnove rečnega prostora naj se ravna po načelu sonaravnih ureditev.** Take ureditve so možne le, če so razlivne površine hidrološko in prostorsko povezane s strugami in podpirajo hidrodinamično ravnovesje reke na daljših odsekih. V tem kontekstu tudi ni nobene odločitve o tem, katere vodne in stanovanjske objekte je smiselno obnoviti v prvotno stanje oziroma katere stanovanjske objekte je treba »preseliti«. Politiki sicer izjavljajo, da te odločitve niso politične, ampak strokovne. Politiki s takimi izjavami »prelagajo svojo odgovornost na stroko«. To kaže na globoko nerazumevanje politikov o svojih pristojnostih in odgovornostih. Stroka sicer izdela analize tveganja in naredi analizo stroškov ter koristi variant obnove, ne more pa odločati, saj zato nima pristojnosti. Pristojnost za to imajo le zakonodajalna in izvršna oblast ter sami lastniki.
5. Sonaravno urejanje vodotokov in voda, ki udejanja doktrino »vodi dati prostor«, je **tudi javni interes**, ki je zapisan v NUV-ih in v načrtih ter strategijah zelene politike EU (na naravi temelječe rešitve, strategija varstva biodiverzitete). Take ureditve namreč **upoštevajo naravne zakonitosti na način, da zagotavljajo doseganje ciljev, za katere smo se dogovorili**. Uporaba samo naravnih elementov še ni sonaravna ureditev, saj ni nujno, da ureditev »deluje«. Pri urejanju voda, še posebej sedaj po poplavah, govorimo o nujnosti vzpostavljanja »hidrodinamičnega ravnovesja« med naravnimi morfološkimi procesi in vodarskimi ureditvami; potrebna je identifikacija odsekov glede tipa ureditev v obstoječem prostoru in prostorskih možnostih. Identifikaciji sledi izdelava akcijskega programa obnove. Udeleženci kongresa ocenjujemo, da takih identifikacij še ni. Vsebin programa obnove ne poznamo. Domnevamo, da dokumente obnove, ki jih pripravljajo državne institucije, ne slonijo na interdisciplinarnem pristopu in niso plod celostnega pristopa. V tem smislu v Sloveniji zaznavamo velik demokratični deficit. Ta nastaja zaradi 4-letnih mandатов politikov v državnem zboru. Taka politika **ni zmožna slediti dolgoročnim družbenim interesom in presojsati dolgoročnih posledic svojih odločitev**.
6. Suša v letu 2022 in njene posledice so po mokrem poletju 2023 skoraj pozabljene, vendar jo je prav tako treba redno obravnavati v sklopu ukrepov za obvladovanje posledic podnebnih sprememb. Najbolj neposredno je opazna na

površinskih vodah (suhe struge in čezmerno segrevanje vode v njih), najbolj pa jo občutimo ob pomanjkanju pitne vode in v kmetijstvu. Reševanje suše je deloma mogoče z večjim zadrževanjem vode, vendar nimamo državne strategije, kje, kako in kdaj to doseči. Sedaj v Sloveniji zadržimo le 1 % odtekle vode.

7. V prostorskih postopkih za vodne (in tudi vse ostale) objekte in ureditve je treba najti način, da se vrnemo k osnovnim principom prostorskega načrtovanja: določiti strateške interese in cilje, izvajati usklajevanje med deležniki in odločanjem odločevalcev, upoštevati celostno urejanje prostora in primere dobre prakse. Dosledno je treba upoštevati te principe, ki bodo v okviru obstoječe zakonodaje in organizacije vodarstva uresničili »vračanje prostora vodi«.

Stanje, varstvo voda in biodiverzitet

8. **Prepoznavamo večji implementacijski deficit na področju zakonodaje varovanja vodnih virov (mnogi vodni viri za oskrbo s pitno vodo niso zavarovani), rečnih in morskih nadzornikov (nimajo pooblastil za izdajanje odločb o prekrških, čeprav imajo vse potrebne kvalifikacije in licence), določitve ogroženih poplavnih območij ter ureditve problema industrijskih naprav na vodovarstvenih območjih.**
9. Pri poplavah avgusta 2023 se je izkazalo, **da potrebujemo rezervne vodne vire in njihovo zaščito ter imeti odporno komunalno infrastrukturo**; pri tem je pomembno začeti z implementacijo **politike gradnje objektov in ureditev, odpornih na poplave**.
10. **Voda je ključni element zeleno-modre infrastrukture v mestih**, s katero tudi zmanjšujemo poplavno ogroženost mest; ta je del odvodnje padavinskih voda in zalednih voda; potrebujemo standard projektiranja kanalizacijskega sistema in upravljanja zalednih voda.
11. Podzemne vode imajo tudi visoko biodiverzitet, zato je treba spremljati tudi njihovo ekološko stanje. Organizmi so namreč nosilci procesov in najbolj odražajo stanje okolja, **ranljivost podzemnih organizmov na spremembe okolja pa je še posebej velika**. Problematično je tudi njihovo kemijsko stanje na nekaterih lokacijah v Sloveniji. O novodobnih onesnaževalih premalo vemo, zato tudi ne vemo, kako delujejo na organizme. Raziskave podzemne vode so zato zelo nujne. Velik pomen ima tudi izobraževanje o pomenu podzemnih voda.

Celovite rešitve, interdisciplinarnost in sodelovanje v mednarodnem prostoru

12. Potrebo po **interdisciplinarnem pristopu pri varstvu okolja, narave in še posebej voda** pri načrtovanju in izvajanju celovitih rešitev, **moramo konceptualno na novo premisliti**. Razvoj celovitih rešitev na nivoju sistemov je možen v skupnostih tistih, ki so neposredno eksistencialno ali interesno zainteresirani za vodo, ker ob njej živijo. Le take skupine se bodo lahko odzivale ob konkretnih situacijah, če jih le država podpre z ustvarjanjem pogojev in širšo vsebinsko usmeritvijo.
13. V vsakem primeru je treba v procesih projektiranja in načrtovanja posegov v prostor **obveščati in vključevati javnost**. To preprečuje nadaljnje konflikte. Vodenje teh procesov ni samo odgovornost države, temveč tudi investitorjev. Ti naj bi s komunikacijo z javnostjo začeli že na začetku kreiranja načrtov, na državi pa je, da v javnih razpravah zagotovi argumentirane odgovore na pripombe javnosti in okrepi nadzorno funkcijo.
14. Pomen **izobraževanja in ozaveščanja o vodah je velik**. Izobraževanje naj poteka na vseh ravneh (formalno in neformalno izobraževanje). Potrebno je tudi zbiranje in poznavanje dodatnih ter kakovostnih informacij za podporo pri upravljanju podzemnih in površinskih voda. Upošteva naj se predlog razvoja **novega znanja** z raziskovalnimi projekti in interdisciplinarnim sodelovanjem.
15. Da bi zadovoljili naše potrebe po vodi ter zmanjševali poplavno ogroženost in nevarnosti suš, **je dolgoročno treba vodo zadržati v pokrajini**, to je v gozdu, v tleh, mokriščih in depresijah. Voda se zadržuje tudi v sonaravnih odsekih rek, v mrtvicah, na mokrotnih travnikih, mlakah, ribnikih, kalih ali pa v zadrževalnikih. Zadrževalniki so kratkoročno in srednjeročno učinkoviti in marsikje nujen ukrep. Z njimi ne le zadržujemo vodo za rabo, ampak reguliramo vodni režim in varujemo naravo. Zagotavljanje prostora za zadrževanje vode v Sloveniji ni enostavno, saj z zadrževalniki posegamo na kmetijska, gozdna ali poseljena zemljišča. Zato je treba vzpostaviti dialog med lastniki zemljišč ter vsemi ostalimi akterji. To je tudi eden ključnih elementov za urejanje voda na nivoju porečij.
16. Posebno vlogo ima zadrževanje vode za energetske izrabo, ki trenutno zagotavlja približno 1/3 slovenske proizvodnje elektrike. V prihodnosti bo delež te proizvodnje zaradi novih obnovljivih virov manjši, vendar je treba zaradi

posebnega, stabilizacijskega pomena hidroenergije v elektroenergetskem sistemu to izrabo skrbno vzdrževati in glede na možnosti razvijati. Pomembno vlogo systemskega servisa pri proizvodnji električne energije bodo v prihodnosti lahko dobile tudi črpalne hidroelektrarne.

17. **Umeščanje zadrževalnikov v prostor je dolgotrajen in kompleksen proces** – čeprav se danes gradijo večnamenski zadrževalniki, jih vedno zgradimo z nekim osnovnim namenom (določeno imajo primarno in sekun-

darno rabo). Primarnim se sčasoma pridružijo še druge, t. i. »pridružene« rabe (ribištvo, turizem, narava ipd.). Nujno je, da se ohranja primarna raba zadrževalnikov, tej pa se morajo v največji meri prilagoditi pridružene rabe. Zadrževalnike in pregrade je treba redno vzdrževati, nekatere »zapuščene« pa primerno izkoristiti.

18. **Rečne sedimente in sedimente v zadrževalnikih** je treba obravnavati drugače kot »odpadek«. Ob primernem obravnavanju jih je mogoče izrabiti za kmetijstvo kot sekundarne surovine ipd.

Fotografije: Črtomir Goznik

Več informacij: www.kongresvode.si.

Prispevek pripravilo: Društvo vodarjev Slovenije, Šipkova ulica 10, 1241 Kamnik, <http://www.drustvo-vodarjev.si/>